

Jože Krašovec

Evropska merila citiranosti za humanistične vede

Časopis *Delo* je 13. januarja 2003 (leto XLV, št. 9) na strani 13 priloge *Znanost* objavil moj članek pod naslovom »Prizadevanje za evropska merila citiranosti: Navdušenje, a tudi ovire«. Besedilo sem precej dopolnil za objavo v *BV*, ker omenjeno prizadevanje bistveno zadeva tudi preteklo, sedanjo in prihodnjo usodo te naše teološke revije.

Znanstvene ustanove in znanstveniki kot posamezniki kakovost publikacij že desetletja ocenjujejo na temelju njihove odmevnosti v mednarodnih periodičnih publikacijah oziroma revijah. Ameriški inštitut za znanstveno informiranje (*Institute of Scientific Information - ISI*) v Filadelfiji je pred skoraj štiridesetimi leti začel urejati računalniško zbirko in izdajati revijo *Science Citation Index* (SCI). Tej zbirki so kasneje dodali še tri: *Social Sciences Citation Index*, *Arts and Humanities Citation Index* in *CompuMath Citation Index*. V vseh teh zbirkah je vključenih okoli 8.400 revij, od tega za področje družbenih ved 1760 in za področje umetnosti in humanistike 1124. Dokaj visoko število; kljub temu večina znanstvenikov po svetu z merili zbirke ISI ni zadovoljna. Najbolj prepričljiv razlog za nezadovoljstvo je dejstvo, da so v omenjene zbirke uvrščene predvsem revije, ki izhajajo v angleščini, revij v francoščini, nemščini, italijanščini, španščini in drugih manj razširjenih jezikih je v njih zelo malo. Zapostavljanje pa se ne dogaja samo v razmerju med jeziki, temveč tudi med vedami.

Vrednotenje raziskovalne uspešnosti pri Evropski znanstveni fundaciji

Predstavniki humanističnih ved večjezične Evrope imajo posebne razloge za nezadovoljstvo. Ni torej naključje, da so se na vse bolj glasno izražene kritike ustrezno odzvali predstavniki humanističnih ved v okviru stalnega odbora Evropske znanstvene fundacije (*European Science Foundation - ESF*), ki ima sedež v Strasburgu (European Science Foundation, 1 quai Lezay Marnésia, 67080 Strasbourg Cedex, E-mail: humanities@esf.org). ESF ima v 27 evropskih državah 70 članic. Ustanova je razčlenjena na glavna področja znanosti, za vsako po-

dročje obstaja stalni odbor, v katerem je za vsako državo članico po en delegat. Pričujoči pisec je delegat za Slovenijo v stalnem odboru za humanistične vede (*Standing Committee for Humanities*). V Sloveniji člani v odbore predlagata Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Slovenska znanstvena fundacija. Člani stalnega odbora se službeno udeležujejo plenarnih sestankov dvakrat na leto, enkrat v Strasburgu, enkrat v eni od drugih držav članic. Njihova prvenstvena naloga je, da spremljajo prijave evropskih projektov in na temelju predhodnih uradnih strokovnih ocen ugotavljajo, katere prijave najbolj ustrezajo kriterijem za financiranje v okviru omejenih finančnih možnosti. Vzporedno s tem se soočajo s številnimi drugimi izzivi.

Od lanskega leta dalje je ena izmed točk delovnih sestankov priprava evropskih meril citiranosti za humanistične vede (*European Citation Index for the Humanities*). Po sklepu stalnega odbora za humanistiko je od 7. do 9. junija 2001 v Budimpešti potekal pripravljalni seminar z udeležbo 29 referentov iz 17 držav. Referenti so opredelili razloge za prizadevanje, da dobimo evropska merila citiranosti, in so navedli osnovni načrt za možne poti do njih. Člani stalnega odbora za humanistične vede so lansko leto novembra o ugotovitvah in sklepih seminarja razpravljali na plenarnem sestanku v Strasburgu. Povzetek razprav je objavljen v reviji Evropske znanstvene fundacije *Communications* 44 (2002), 12-13. Na drugem letošnjem plenarnem sestanku dne 25. oktobra je stalni odbor v Strasburgu o teh vprašanih razpravljal s posebno pozornostjo in je sprejel naslednjo klasifikacijo znanstvenih področij po abecednem redu v angleščini: Anthropology / Ethnology, Archaeology, Arts and Art History, Classical Studies (Philology), Ethics, History, Linguistics, Literary Studies, Music and Musicology, Oriental Studies, Pedagogy, Philosophy, Psychology, Religious Studies and Theology, Women Studies.

Predlogi delovne skupine Evropske znanstvene fundacije (EZF)

Osnovna ugotovitev delovne skupine stalnega odbora EZF je, da narava humanističnih ved zahteva posebna merila za vrednotenje raziskovalne uspešnosti, v marsičem drugačna kot so tista, ki so v veljavi na področju naravoslovnih in tehničnih ved. Na področju humanističnih ved obstaja zelo močno izročilo objavljanih monografskih del; ta so pogosto bolj odmevna kakor periodični prispevki. Obstoj različnih šol je razlog večje kontroverznosti na področju humanistike. Humanistika je dalje razčlenjena v manjša specialna področja, na katerih nastajajo revije vrhunske kakovosti z majhno naklado. Mednarodna primerljivost je kočljiva predvsem na področjih posebnega nacionalnega pomena, kot so lokalna zgodovina, etnografija in jezikoslovje. Doslej

so merila za vrednotenje odmevnosti publikacij določali na nacionalni in ne na evropski ravni, kot je praksa na področju naravoslovnih ved. Poudarjeno je bilo tudi, da je treba publikacije na področju humanistike prav tako kot na področju naravoslovnih ved presoјati s povezovanjem kvantitativnih in kvalitativnih meril. Ameriški SCI je deležen kritike, da redko upošteva revije, ki so tiskane zunaj ZDA, a vključuje številne druge, ki zagotovo niso znanstvene.

Odločenost, da pripravimo evropska merila za vrednotenje odmevnosti znanstvenih publikacij (*European Citation Index of the Humanities - ECIH*), predpostavlja sodelovanje vseh evropskih akademskih ustanov, da se doseže soglasje na evropski ravni. Delo na tem projektu bo trajalo leta, načela in metodo pa bo treba sproti preverjati in revidirati na plenarnih sejah na temelju odmevov v akademski srenji. Predvidenih je več stopenj, ki predpostavljajo tesno sodelovanje med uradom stalnega odbora Evropske znanstvene fundacije za humanistiko v Strasburgu in med organizacijami članic po državah. Vabilo je priložnost in zaveza predvsem za znanstveno-raziskovalni svet za humanistične vede, ki deluje v okviru MŠZŠ. V tem svetu tudi sam delujem kot nacionalni koordinator za področje teologije. V lanskem letu smo na temelju predlogov različnih ustanov veliko razpravljali o klasifikaciji publikacij v Sloveniji. Odbor za znanost pri SAZU je leta 1999 pripravil dokument *Vrednotenje raziskovalne uspešnosti v Sloveniji*. Vse dosedanje stopnje prizadevanja za ustrezno analizo citiranosti so zelo dragoceno gradivo, ki nam omogoča plodno vključevanje v evropsko mrežo podatkov po sprejetih načelih. Upravičeno je bil podan predlog, naj SAZU še naprej zbira in usklajuje predloge meril za vrednotenje raziskovalne uspešnosti ob sodelovanju relevantnih slovenskih ustanov.

Stalni odbor evropske znanstvene fundacije za humanistične vede predlaga klasifikacijo revij in monografij v tri kategorije: a) najodličnejše mednarodne publikacije, ki med znanstveniki področja v različnih državah uživajo nesporen ugled in jih citirajo po vsem svetu; b) mednarodne publikacije visoke kakovosti, ki se bolj ali manj redno citirajo tudi v drugih državah; c) znanstvene publikacije, ki imajo pomen na lokalni ravni in se priložnostno citirajo tudi v drugih državah. Izključene so publikacije, ki ne izpolnjujejo običajnih akademskih meril, npr. že ustrezen sistem citiranja. Čeprav morda predstavljajo pomembno vlogo na lokalni ravni, ni razlogov, da bi jih uvrščali v mednarodni sistem vrednotenja odmevnosti znanstvenih publikacij. Ker je kar nekaj vprašanj odprtih in odbor mora biti odprt za predloge akademskih ustanov, ta odločitev seveda še ni dokončna. V razpravi sem poudaril, da nikoli ne bom glasoval za sistem, ki bi potrdil dosedANJI nepravilčen odnos do publikacij, ki nastajajo v jezikih manjšega obsega govorcev. V

odgovor sem dobil stališče predstavnika svetovnega jezika, da se osrednja slovenska znanstvena revija za področje literature lahko uvrsti v kategorijo a), če je primerljiva z vrhunskimi revijami te vrste v svetovnih jezikih.

Slovenska humanistika in mednarodna primerljivost

Prvi odzivi na pobudo stalnega odbora EZF so zelo spodbudni. Očitno je torej, da bodo najrazličnejše znanstvene ustanove po vsej Evropi tvorno sodelovale pri dokončnem oblikovanju meril in klasifikacije znanstvene literature po posameznih področjih. V Sloveniji smo priča posebnega interesa za pripravo evropskih meril za vrednotenje raziskovalne dejavnosti. Trenutno se za ta merila morda najbolj zanima MŠZŠ, kajti vrednotenje publikacij je ključnega pomena tako v zvezi z akademskim napredovanjem kot v zvezi s z ocenjevanjem raziskovalne sposobnosti skupin raziskovalcev, ki prijavljajo programe in projekte v financiranje pri MŠZŠ. SCI ima v svojem seznamu revij s področja humanistike eno samo slovensko revijo, zaradi osredotočenosti slovenske humanistike na domača področja pa je publikacij v tujih revijah zelo malo. Po kakšnih merilih naj predlagani domači in tuji ocenjevalci ocenjujejo programe in projekte, ki jih ministrstvo prejme v razpisnih rokih? V fazi vključevanja Slovenije v Evropo je to vprašanje še posebej aktualno, saj nas vse bolj sili k mednarodni primerljivosti. Je slovenska humanistika vendarle mednarodno primerljiva, čeprav slovenske revije in monografska dela onkraj meje komaj kdo pozna?

Prizadevanje slovenskih znanstvenih ustanov za ustrezno vrednotenje raziskovalne uspešnosti ima nujno dva temeljna cilja: prvič, večjo evropsko primerljivost znanstvenih področij, metode in izsledkov doma in v tujini; drugič, bolj pravično vrednotenje naših publikacij v domačih in mednarodnih znanstvenih krogih. Ta dva cilja sta v zadnjih letih navdihovala odbor za znanost pri SAZU, ki je pripravil *Vrednotenje raziskovalne uspešnosti v Sloveniji* (1999), in člane znanstveno-raziskovalnih svetov, ki delujejo v okviru MŠZŠ. V uvodu projektne naloge SAZU beremo, da je njen namen »analizirati kazalce raziskovalne uspešnosti, ki so v Sloveniji v rabi na različnih znanstvenih področjih, in oceniti njihovo usklajenost med znanstvenimi področji in raziskovalnimi institucijami ter ustreznost ciljem, ki jih imajo«. Zelo je poudarjena specifičnost različnih znanstvenih področij ter celo posameznih znanstvenih disciplin znotraj istega področja, to pa je tudi osnovno vodilo skupine, ki pri EZF pripravlja merila citiranosti na področju humanistike. Odbor za znanost pri SAZU dalje ugotavlja veliko neuskajenost med različnimi ustanovami, ki gojijo znanost v istih vedah in na istem

področju. Če se Evropa zavzema za večjo usklajenost, je toliko bolj razumljivo, da se je v majhni Sloveniji treba prizadevati za usklajevanje meril.

Na sejah znanstveno-raziskovalnega sveta za humanistiko pri MŠZŠ sem ugotovil, da so slovenski ideologi še pred nedavnim *Bogoslovni vestnik* uvrščali med strokovne ali celo poljudne, torej ne-znanstvene revije. Ko sem zbral dokaze, da je ta osrednja slovenska teološka revija indeksirana v Evropi in Ameriki kot znanstvena, je končno dobila svoje mesto med osrednjimi slovenskimi revijami, ki so deležne sofinanciranja in imajo težo tudi pri ocenjevanju raziskovalnih programov in projektov, predlaganih v financiranje na MŠZŠ. Marsikatera slovenska revija, ki je doslej nezasluženo uživala privilegije, si bo pot v evropske in ameriške indekse morala še utreti. Ker ta pot pomeni pot do mednarodne primerljivosti, bo daljša in težavnejša, kakor bo pot v evropski seznam priznanih revij, kajti stalni odbor EZF bo bolj uviden do predlogov »novih« evropskih držav, kakor bodo posamezni znanstveniki, ki bodo predlagana dela tudi brali. Znanstveno-raziskovalni svet za humanistične vede pri MŠZŠ se tega dobro zaveda, zato je na svoji zadnji seji dne 12. decembra 2002 bil pozoren predvsem na *merila*, ki bodo v Evropi na področju humanističnih ved obveljala za vrednotenje raziskovalne uspešnosti.

Primerjava dosedanjih prizadevanj za ustrezno vrednotenje raziskovalne uspešnosti v Evropi in Sloveniji kaže, da delovni odbor pri EZF zelo podobno poudarja posebnosti humanističnih ved kot odbor za znanost pri SAZU. Oba odbora ugotavljata, da je za humanistiko značilno težišče na raziskovanju znotraj meja posameznih držav in pogosto prevladujoča pomembnost znanstvenih monografij. Humanistika pa ni pomembna samo za domačo in mednarodno znanost, temveč morda še bolj za ohranjanje narodove identitete in za krepitev družbene slege. Skrb za identiteto je temeljna pravica vsakega posameznika in naroda, zato bo razumevanje za to pravico glavni preizkusni kamen moralne trdnosti nove Evrope.